

LATIJN LES 3

3.1 Alle personen

Tot nu toe gebruikten we van de werkwoorden alleen de persoonsvormen die horen bij de 3-e persoon enkelvoud (hij/zij/het) of de 3-e persoon meervoud (zij). Bijvoorbeeld: vocat = hij/zij roept of vocant = zij roepen. We gaan in deze les het aantal personen uitbreiden. Ook leren we het hele werkwoord kennen. Het hele werkwoord noemen we meestal *infinitief* (inf.). Zo is de infinitief van roepen: vocare. Dus vocare = roepen of te roepen. Bestudeert u het volgende schema maar eens!

	persoon	vragen	bangmaken	zenden	horen
ik	1-e ps ev	voco	terreo	mitto	audio
jij/u	2-e ps ev	vocas	terres	mittis	audis
hij/zij	3-e ps ev	vocat	terret	mittit	audit
wij	1-e ps mv	vocamus	terremus	mittimus	audimus
jullie/u	2-e ps mv	vocatis	terretis	mittitis	auditis
zij	3-e ps mv	vocant	terrent	mittunt	audiunt
inf.		vocare	terrere	mittere	audire

Voorbeelden:

auditis = jullie horen/ u hoort; terres = jij/u maakt bang; mittunt = zij zenden; audio = ik hoor

Ga het volgende na!

salutamus = wij groeten; sedeo = ik zit; emo = ik koop; emimus = wij kopen; laudas = jij prijst;

Twee nieuwe werkwoorden: temptare = proberen; iuvare (joevare) = helpen

Dus: nunc iuvare temptat = Nu probeert hij te helpen.

N.B. In het vervolg duiden we de werkwoorden aan met de *infinitief*.

Oefenopdracht 1

Vertaal de volgende werkwoordsvormen.

1. quaeris	6. salutatis
2. rogamus	7. bibis
3. laudo	8. respondeo
4. sedemus	9. bibere
5. salutare	10. dormimus

Opdracht 1 (insturen)

A Leer de volgende woorden:

1. quid? = wat?, waarom?	5. dominus = heer, meester
2. ubi = waar?	6. Dominus = Heere
3. culpa = schuld	7. heri = gisteren
4. fugare = vechten	8. festinare = zich haasten

LATIJN LES 3

B Vertaal de volgende zinnen.

1. Culpam non habeo.
2. Quid Romani non fugant?
3. Ubi Petrus et Jacobus sunt?
4. Mercatorem salutamus.
5. Filium non habemus, sed filiam.
6. Petrum et Iacobum video.
7. Vinum emo.
8. Nunc Dominum laudant.
9. Hodie multae epistulae scribo.
10. Pater et mater dormire temptant.

3.2 Persoonlijke voornaamwoorden

Bekijk de volgende zinnen:

- Vos non video = Ik zie jullie niet.
- Mater nos vocat = Moeder roept ons
- Miles me salutatur = De soldaat groet me
- Ego vinum emit et tu panem emis = Ik koop wijn en jij koopt brood
- Nos vinum emimus et vos panem emitis = Wij kopen wijn en jullie kopen brood

De schuingedrukte woorden zijn *persoonlijke voornaamwoorden*.

Hier volgt een overzicht

	nom.		acc.		nom.		acc.	
ev.	ego	ik	me	me, mij	tu	jij, je, u	te	je, jou, u
mv.	nos	wij	nos	ons	vos	jullie, u	vos	jullie, u

De vormen in de nominativus worden alleen gebruikt als het persoonlijk voornaamwoord *extra nadruk* moet hebben.

Voorbeeld: Ego sum via = **Ik** ben de weg
 Tu dicis, nos audimus = **Jij** spreekt, **wij** luisteren.

Leer de volgende woorden:

1. vitare = ontwijken, vermijden
2. oculus = oog
3. auris (acc. aurem) = oor
4. gallus = haan
5. cantare = zingen
6. deinde (*de-inde*) = daarna
7. tradere = overhandigen, verraden.

Opdracht 2

1. Nos te amamus, tu nos vitas.
2. Tu dominus es, ego servus.
3. Vos milites estis, nos duces.
4. Tu me vitas, ego te amo.

LATIJN LES 3

5. Mercator me **sal**utat.
6. Graeci libert**ate**m amant.
7. Oculos habent et non vident, aures habent et non audiunt.
8. Dux mil**ite**s laudat.
9. De**inde** gallus cantat.
10. Iudas Iesum tradit.

3.3 De gebiedende wijs (imperativus)

De *gebiedende wijs* is een werkwoordsvorm die gebruikt wordt voor een opdracht of een verzoek. Voorbeelden zijn: laat eens zien, loop door, pak op.

Nu in het Latijn. Vergeet u niet om op de klemtoon te letten!

voca	= roep!	(tegen één persoon gesproken)
voc ate	= roep!	(tegen meerdere personen gesproken)
vide	= zie!	(tegen één persoon gesproken)
vid ete	= zie!	(tegen meerdere personen gesproken)
mitte	= zend!	(tegen één persoon gesproken)
mitt ite	= zend!	(tegen meerdere personen gesproken)
audi	= hoor!	(tegen één persoon gesproken)
aud ite	= hoor!	(tegen meerdere personen gesproken)
ecce	= zie!	voorbeeld: Ecce homo! Zie de Mens!

voca heet de gebiedende wijs *enkelvoud*

voc**ate** heet de gebiedende wijs *meervoud*

Opdracht 3

In deze opdracht moet u een tekstje vertalen.

Het gaat over de oorlog tussen de Grieken en de Trojanen. Door middel van een list proberen de Grieken Troje in te nemen. Een aantal Griekse strijders zit in een houten paard. De Trojanen hebben niet in de gaten dat er Griekse strijders in zitten.

Aeneas (*aine-as*) is de beste strijder van de Trojanen. De schrijver Vergilius schreef een (beroemd) heldenverhaal waarin Aeneas de hoofdrol speelt.

Leer eerst de volgende woorden:

nox = nacht; tac**it**us = zwijgend, equus = paard; descendere = afdalen;
Troian**u**s = Trojaan, Trojaans; senex, mv. senes = oude man; quoque = ook;
pauci = weinig; asc**en**dere = beklimmen; c**ete**ri = de overige; optimus = best,
zeer goed, valde = zeer; terr**it**us = verschrikt; clam**are** = roepen, schreeuwen; iam
= al; via = straat; al**iu**s = andere; par**at**us = gereed; tardus = (te) laat; vincere =
overwinnen

Nox est. Graeci tac**it**i ex equo (uit het paard) descendunt. In ur**e** (in de stad) Troian**i** dormiunt. Fem**in**ae et puellae dormiunt. Senes quoque et pueri dormiunt. Pauci mil**ite**s in muro (op de muur) sunt. Milites Graecos non vident. Graeci tac**it**i murum ascendunt. C**ete**ri mil**ite**s Troian**i** dormiunt. Aeneas, miles optimus, quoque dormit. Subito miles Troian**u**s mil**ite**m Graecum in muro videt. Troian**u**s valde terr**it**us est. Nunc multos Graecos videt. Ubi est Aeneas, clamat. Ecce, Aeneas iam per vi**am** (door de straat) currit et al**iu**s mil**ite**s Troian**o**s vocat. Mil**ite**s Troian**i** par**at**i non sunt. Ita (zo) Troian**i** tardi veniunt et Graeci Troian**o**s vincunt.

LATIJN LES 3

3.4 Latijnse woorden in de kerk (1)

Meestal kom je de kerk binnen via het portaal. Het portaal ontleent zijn naam aan het Latijnse bijvoeglijke naamwoord *portalis*. *Portalis* komt weer van *porta* dat poort betekent.

Dikwijls staat in dit portaal de koster. Ook koster komt uit het Latijn. Koster komt van het Latijnse woord *custor*, een woord uit het laat – Latijn dat hetzelfde betekent als *custos*, bewaker.

De leden van de kerkenraad gaan vervolgens naar de consistoriekamer.

Consistorie komt van het Latijnse *consistere*. *Consistere* betekent: gaan staan.

Maar de kerkenraad staat toch niet in de consistoriekamer? Hoe kan dat nu?

De Romeinse keizers, van Augustus af, hadden een soort kroonraad die hen adviseerde. Keizer Diocletianus (284 – 305) wilde dat de mensen hem goddelijke eer verschafte. Daarom moesten de leden van “kroonraad” als ze binnenkwamen eerst de zoom van zijn purperen kleed kussen en daarna zich “opstellen”, “gaan staan”.

Naar dit “gaan staan” (*consistere*) kreeg de vergadering de naam *consistorium*.

In de protestantse kerken wordt de kerkenraad ook wel met dit woord aangeduid, hoewel het voornamelijk voortleeft in het woord consistoriekamer.

Als we vervolgens de kerkzaal binnen gaan, zien we voorin het doopvont. Vont komt van het Latijnse woord *fons*. Als lijdend voorwerp luidt dit woord *fontem*, vandaar doopvont. *Fons* betekent: bron, fontein.

De doop is een sacrament. Sacrament komt van *sacramentum*. Dit laatste woord is niet door de christenen gevormd; het bestond al lang in het Latijn en betekende o.a. krijgseed. *Sacramentum* is echter tot de christelijke taal gaan behoren doordat in oude Latijnse vertalingen van de Bijbel het Griekse woord *mysterion* (verborgenheid) overgezet werd door *sacramentum*. Sinds de tweede eeuw wordt dit woord door de christenen gebruikt in de betekenis die het vandaag nog heeft.

Dat was het voor deze keer!

3.5 Verledentijd

Jij wandelt door het bos. Deze zin staat in de *tegenwoordige* tijd.

Jij wandelde door het bos. De zin staat in de *verleden* tijd.

In het Latijn zijn er twee soorten verledentijd. In deze les behandelen we het **imperfectum**.

voorbeelden: Petrus ambul**a**nt
discipuli vocab**a**nt

Onthoud: Het imperfectum herkennen we aan de letters **-ba-**

persoon	vragen	bangmaken	zenden	horen	
ik	1-e ps ev	vocab a m	terreb a m	mitte a m	audieb a m
jij	2-e ps ev	vocab a s	terreb a s	mitte a s	audieb a s
hij/zij	3-e ps ev	vocab a t	terreb a t	mitte a t	audieb a t
wij	1-e ps mv	vocab a mus	terreb a mus	mitte a mus	audieb a mus
jullie	2-e ps mv	vocab a tis	terreb a tis	mitte a tis	audieb a tis
zij	3-e ps mv	vocab a nt	terreb a nt	mitte a nt	audieb a nt

Let op de **klemtoon!**

LATIJN LES 3

Oefenopdracht 2

Vertaal

1. vocab am us	6. vid e bant
2. rogab at is	7. mitte bas
3. tempt ab am	8. quaere bat
4. laud ab ant	9. audie bam
5. terre bat is	10. dormie bam us

Opdracht 4

Vertaal de volgende zinnen.

Maar leer eerst de volgende woorden: terra = aarde, grond
ave= gegroet (ev.); rex Iudae**o**rum = koning der Joden;

1. Ven**ite**, vid**e**te et laud**ate**!
2. Discipuli tim**e**bant, sed Iesus dormie**bat**.
3. Consul in via ambul**ab**at.
4. Discipuli ad templum festin**ab**ant.
5. Iesus in terra scrib**e**bat.
6. Miles ducem salut**ab**at.
7. Milites dice**ba**nt: "Ave, rex Iudae**o**rum"
8. Iudae**i** Iesum quaere**ba**nt.
9. Pater et mater panem em**e**bant.
10. Ancilla pav**o**nem coque**ba**t.

3.6 Onregelmatige werkwoorden.

persoon		"zijn" prs.	"zijn" imp.	"gaan" prs.	"gaan" imp.
ik	1-e ps ev	sum	eram	eo	ibam
jij	2-e ps ev	es	eras	is	ibas
hij/zij	3-e ps ev	est	erat	it	ibat
wij	1-e ps mv	sumus	er am us	imus	ib am us
jullie	2-e ps mv	estis	er at is	itis	ib at is
zij	3-e ps mv	sunt	erant	eunt	ibant

Voorbeelden:

Servi in silvam ibant = De slaven gingen het bos in.

In principio erat verbum = In het begin was het Woord.

Petrus et Iacob**o**s erant discipuli = Petrus en Iacobus waren discipelen.

Oefenopdracht 3

1. ancillae sumus	6. ego rex sum
2. tu miles es	7. estis
3. ib at is	8. ibant
4. in silvam eunt	9. verbum erat Deus
5. eo	10. itis

LATIJN LES 3

3.7 De genitivus

Romulus primus (eerste) rex *Romanorum* erat.
Romulus was de eerste koning *van* de Romeinen.

(incola = inwoner, insula = eiland)
Incolae *insulae* agricolae sunt.
De inwoners *van* het eiland zijn boeren.

Ubi domus *Pauli* est?
Waar is het huis *van* Paulus?

In de bovenstaande zinnen staan de schuingedrukte woorden in een nieuwe naamval: de 2-e naamval of *genitivus*. Deze naamval kan in het Nederlands *meestal* vertaald worden met het voorzetsel "van".

Hier volgt een overzicht:

nom. ev.	ancilla	servus	templum	dux
gen. ev.	ancillae	servi	templi	ducis
nom. mv.	ancillae	servi	templa	duces
gen. mv.	ancillarum	servorum	templorum	ducum

Nog enkele voorbeelden:

1. Puellae filiae *consulis* sunt. = De meisjes zijn dochters *van de consul*.
2. Incolae *insularum* fugabant = De bewoners *van de eilanden* vluchtten.
3. *Ducis* filius est. = Hij is een zoon *van de aanvoerder*.
4. Filia *senis* pavonem coquebat = De dochter *van de oude man* kookte pauw.
5. Christus filius *Dei* est. = Christus is de Zoon *van God*.

Opdracht 5

Leer eerst de volgende woorden:

sapientia = wijsheid; orare = bidden; laborare = werken; opus, mv. opera = werk; nomen, mv. nomines = naam; poeta = dichter; fabula = verhaal; narrare = vertellen; qui = die; aeternus = eeuwig; si = als; caecus = blinde; ambo = beide; fovea = gracht; cadere = vallen; victoria = overwinning; lacrima = traan; semen = zaad; manere = blijven

1. Incolae *insulae* agricolae sunt.
2. Minerva dea *sapientiae* est.
3. Ora et labora.
4. Venite et videte *opera* Dei.
5. Laudo nomen Dei.
6. Qui credit in Filium, habet vitam aeternam.
7. Si caecus caecum ducit, ambo in foveam cadunt.
8. Poeta *fabulas* de (=over) vita *agricolarum* narrat.
9. *Victoriae* Romanorum clarae erant.
10. Laborare est orare.

LATIJN LES 3

11. Filia **poetae** epistulam scribit.
12. **L**acrimas puellarum videmus.
13. Semen est verbum Dei.
14. Verbum **D**omini manet.
15. Vos estis lux mundi.

Opdracht 6

Schrijf over en geef de klemtoon aan:

1. Venite, videte, mittite!
2. Discipuli ambulabant.
3. Dominus servorum.
4. Opus ancillarum.
5. Ante tabernam mercator sedebat.

Doe weer de extra oefeningen!

1. Klik nu op de site op "[Home \(Latijn\)](#)" Klik op de site op "[extra oefeningen](#)".
2. Klik op de link. enz.

Antwoorden oefenopdrachten

Oefenopdracht 1

1. jij zoekt	6. jullie groeten
2. wij vragen	7. jij drinkt
3. ik prijs	8. ik antwoord
4. wij zitten	9. (te) drinken
5. (te) groeten	10. wij slapen

Oefenopdracht 2

1. wij riepen	6. zij zagen
2. jullie vroegen	7. jij stuurde
3. ik probeerde	8. hij zocht
4. zij prezen	9. ik hoorde
5. jullie waren bang	10. wij sliepen

Oefenopdracht 3

1. Wij zijn slavinnen.
2. Wij bent een soldaat.
3. Jullie gingen.
4. Zij gaan naar het bos.
5. ik ga.
6. Ik ben de koning
7. jullie zijn
8. zij gingen
9. Het woord was God
10. jullie gaan

LATIJN LES 3

Antwoorden opdrachten

Opdracht 1

1. Culpam non habeo. **Ik heb geen schuld.**
2. Quid Romani non fugant? **Waarom vluchten de Romeinen niet?**
3. Ubi Petrus et Jacobus sunt? **Waar zijn Petrus en Jacobus?**
4. Mercatorem salutamus. **Wij groeten de koopman.**
5. Filium non habemus, sed filiam. **Wij hebben geen zoon, maar een dochter.**
6. Petrum et Iacobum video. **Ik zie Petrus en Jacobus.**
7. Vinum emo. **Ik koop wijn.**
8. Nunc Dominum laudant. **Nu prijzen zij God.**
9. Hodie multae epistulae scribo. **Vandaag schrijf ik veel brieven.**
10. Pater et mater dormire temptant. **Vader en moeder proberen te slapen.**

Opdracht 2

1. Nos te amamus, tu nos vitas. **Wij houden van jou, jij haat ons.**
2. Tu dominus es, ego servus. **U bent een heer, ik een slaaf.**
3. Vos milites estis, nos duces. **Jullie zijn soldaten, wij aanvoerders.**
4. Tu me vitas, ego te amo. **Jij haat mij, ik houd van jou.**
5. Mercator me salutatur. **De koopman groet me.**
6. Graeci libertatem amant. **Grieken houden van vrijheid.**
7. Oculos habent et non vident, aures habent et non audiunt.
Ogen hebben zij en zien niet, oren hebben zij en horen niet.
8. Dux milites laudat. **De leider prijst de soldaten.**
9. Deinde gallus cantat. **Daarna kraaide de haan.**
10. Iudas Iesum tradit. **Judas verraadde Jezus.**

Opdracht 3

Nox est. Graeci taciti ex equo (uit het paard) descendunt. *In urbe* (in de stad) Troiani dormiunt. **Het is nacht. De Grieken dalen zwijgend af uit het paard. In de stad slapen de Trojanen.** Feminae et puellae dormiunt. Senes quoque et pueri dormiunt. Pauci milites *in muro* (op de muur) sunt.

De vrouwen en de meisjes slapen. De oude mannen en de jongens slapen ook. Er zijn weinig soldaten op de muur.

Milites Graecos non vident. Graeci taciti murum ascendunt. Ceteri milites Troiani dormiunt. **Zij zien de Griekse soldaten niet. De Grieken beklimmen zwijgend de muur. De andere Trojaanse soldaten slapen.**

Aeneas, miles optimus, quoque dormit. Subito miles Troianus militem Graecum in muro videt. **Aeneas, de beste soldaat, slaapt ook. Plotseling ziet een Trojaan een Griekse soldaat op de muur.** Troianus valde territus est. Nunc multos Graecos videt. Ubi est Aeneas, clamat. Ecce, Aeneas iam *per viam* (door de straat) currit

De Trojaan is verschrikt. Nu ziet hij vele Grieken. Waar is Aeneas, roept hij. Zie, Aeneas rent al door de straat

et alios milites Troianos vocat. Milites Troiani parati non sunt. **en roept de andere Trojaanse soldaten. De Trojaanse soldaten zijn niet klaar.**

Ita (zo) Troiani tardi veniunt et Graeci Troianos vincunt.

Zo komen de Trojanen te laat en de Grieken overwinnen de Trojanen.

Opdracht 4

1. Venite, videte et laudate! **Kom, zie en prijs!**
2. Discipuli timebant, sed Iesus dormiebat. **De discipelen waren bang, maar Jezus sliep.**
3. Consul in via ambulabat. **De consul wandelde in de straat.**
4. Discipuli ad templum festinabant. **De discipelen haastten zich naar de tempel.**
5. Iesus in terra scribebat. **Jezus schreef in de aarde.**

LATIJN LES 3

6. Miles ducem salutabat. **De soldaat groette de aanvoerder.**
7. Milites dicebant: "Ave, rex Iudaeorum" **De soldaten riepen: "Gegroet, koning der Joden".**
8. Iudaei Iesum quaerebant. **De Joden zochten Jezus.**
9. Pater et mater panem emebant. **Vader en moeder kochten brood.**
10. Ancilla pavonem coquebat. **De slavin kookte pauw.**

Opdracht 5

1. Incolae insulae agricolae sunt. **De inwoners van het eiland zijn boeren.**
2. Minerva dea sapientiae est. **Minerva is de godin van de wijsheid.**
3. Ora et labora. **Bid en werk!**
4. Venite et videte opera Dei. **Kom en zie de werken van God!**
5. Laudo nomen Dei. **Ik prijs de naam van de God.**
6. Qui credit in Filium, habet vitam aeternam. **Wie in de Zoon gelooft, heeft het eeuwige leven.**
7. Si caecus caecum ducit, ambo in foveam cadunt. **Als de blinde de blinde leidt, vallen zij beide in de gracht.**
8. Poeta fabulas de (=over) vita agricolarum narrat. **De dichter vertelt verhalen over het leven van de boeren.**
9. Victoriae Romanorum clarae erant. **De overwinningen van de Romeinen waren beroemd.**
10. Laborare est orare. **Werken is bidden.**
11. Filia poetae epistulam scribit. **De dochter van de dichter schrijft een brief.**
12. Lacrimas puellarum videmus. **Wij zien de tranen van de meisjes.**
13. Semen est verbum Dei. **Het zaad is het woord van God.**
14. Verbum Domini manet. **Het woord van de Heere blijft.**
15. Vos estis lux mundi. **U bent het licht der wereld. / U bent het licht voor de wereld.**

Opdracht 6

Schrijf over en geef de klemtoon aan:

6. Venite, videte, mittite!
7. Discipuli ambulabant.
8. Dominus servorum.
9. Opus ancillarum.
10. Ante tabernam mercator sedebat.

Let op! De klemtoon in woorden als servorum (gen. mv.), puellarum (gen. mv.) wordt in de volgende lessen **niet** meer aangegeven.

Dit geldt ook voor de klemtoon in werkwoordsvormen. Een uitznoding wordt gemaakt voor de infinitieven van medeklinkerstammen zoals: emere, dicere, agere enz.

Waar de klemtoon in werkwoordsvormen ligt, leert u namelijk bij de behandeling van het werkwoord. In speciale gevallen wordt de klemtoon uiteraard wel gegeven!